

Alenka Urh

Miha Pintarič:
Dvojni presledek.
En dan v življenju
dalajlame
in drugi eseji.

Ljubljana: Studia humanitatis, 2017.

Predavatelj francoske književnosti, pesnik in pisatelj Miha Pintarič se je v slovenski literarni prostor zapisal z zbirkami esejev *Neškropljene limone* (2008) in *Na poti v črno luknjo* (2013) ter pesniškima zbirkami *Nugae* (2007) in *Molitve* (2009). Obe zbirki esejev sta bili nominirani za Rožančevo nagrado, no, tokratna, z zagonetnim, pomensko odprtim naslovom *Dvojni presledek* in še nekoliko nenavadnejšim podnaslovom, pa je nagrado tudi dobila. Naslov po avtorjevih besedah (poleg vseh ostalih interpretacijskih možnosti, ki so bolj ali manj v rokah vsakokratnega bralca) označuje dvojno distanco človeka – *do sveta in do sebe v njem*, distanco, ki je na neki način slej ko prej neizbežna, kar pa še ne pomeni, da je ne bi mogel zavzeti tudi sam, po premisleku in povsem načrtno. S takšnega stališča se avtor loteva tem, ki so mu, po vitalnosti in gibkosti premislekov sodeč, najbolj notranje in lastne, takšne, ki se vzpostavljajo kot vir neusahljivega navdih. Če je “pisanje eseja (je) svoboda razmišljanja”, to Pintarič s pridom

in v polni meri izkoristi, tako svobodo kot razmišljanje. V zbirko zbrani eseji se vztrajno izmikajo vsakršni natančni in splošnoveljavni žanrski ali vrstni opredelitvi, saj ves čas prestopajo že tako nejasno začrtane meje med drugimi oblikami in načini podajanja vsebine.

Delo je formalno gledano razdeljeno na tri dele, med katerimi po oblikovni plati izstopa predvsem drugi del, ki je z izjemo enega besedila zapisan povsem v obliki dvogovora. Takšna organiziranost avtorju po njegovih lastnih besedah omogoča dramatičnost, neposrednost in nezavezanost, kar je seveda res, hkrati pa odvezuje težnje po globlji argumentaciji različnih idej, ki jih polaga v usta sogovornem. A to ni pomanjkljivost, da ne bo pomote, namen Pintaričevih "dialoških" esejev namreč ni nekakšna majevtika, cilj katere bi bil osvobajanje in pomoč pri rojstvu spoznanja (sogovorčevega in z njim bralčevega), temveč prej spretna in s številnimi literarnimi, zgodovinskimi, filozofskimi in drugimi avtoritetami podkrepljena svobodna izmenjava stališč. Bogata referencialnost in odprtost sta značilni tudi za najbolj esejistične zapise, ki pa jih brez težav in povsem neprisiljeno že na naslednjih straneh zamenja živahen dialog med izmišljenimi ali resničnimi osebami iz bližnje in daljne preteklosti. Razmislek je dosledno in skrbno nabrušen, a obenem živahen in duhovit, nekako tako, kot bi nas žgečkal z ostrim rezilom. Takšna ubranost bralca spretno vodi po še tako strmih in široko zastavljenih premislekih, da jim sledi z nenavadno lahkoto, običajno rezervirano za dela, osvobojena esejističnih ambicij. Pisanje s široko intertekstualno mrežo izdaja izjemno eruditskega duha, ki s preišljenimi formalnimi značilnostmi in vsebinskimi jedri ves čas ponuja bralcu dostopno, mikavno in živo misel. *Dvojni presledek* je filozofski karneval ali karnevalska filozofija, ki se ne brani niti (samo)-ironije, kjer to preprečuje zdrš v sentimentalnost ali banalno aktualnost.

Pintaričeva esejistična pisava je torej specifična, ves čas zapisana svojevrstni melodiki, ki izjemno uspešno krmari med širino in bogastvom vključenega pomenskega materiala ter lahkotnostjo njegovega razgrinjanja pred bralcem. Nanašalni okvir je usidran v občem v smislu premisleka narave pojmov, njihovega zgodovinskega razvoja, pogojev ali kakšnega drugega vidika (teh avtor res vključi kar se da veliko), hkrati pa se vsebinske niti ves čas prepletajo tudi z intimnimi vprašanji, zasejanimi v polju individualnega.

Snov za pisanje je nabrana z vseh mogočih koncev in krajev, od Egipta in starih Grkov pa vse do današnjega časa. Tako na primer v prvem delu naletimo na plotinovsko umerjene premisleke o "naravi" večnosti (ob slednjem in številnih drugih primerih se izkaže, kako ni prav nič nenavadno, da so

nekateri temeljni pojmi človeškega idejnega bazena zgolj stvar mitološkega spomina, kar pa še ne pomeni, da ne bi ustvarjali zgodovine z enako krvavim mečem kot tisti, bolj zasidrani v vsakokratni stvarnosti). Avtor pot nadaljuje s premisleki potencialno presežnih virov navdiha, pa z idejo o nasilni iluziji napredka in celo nasilni naravi igre (na neki način je vse igra in vsaka igra določa upravičenca in polje legitimnega nasilja), potem z ironično-resnimi komentarji na temo sreče ter ne nazadnje z nekakšnimi (meta)kontemplacijami same misli, mišljenja, spomina in pozabe. Lahko bi rekli, da avtor obravnava "večne teme", a s tem bi povedali kvečjemu, da gre za teme, ki niso vezane na partikularne ideje o vsakokratni družbeni aktualnosti v različnih obdobjih, temveč jih presegajo in so zato usidrane v polju občečloveškega. To pa ne pomeni, da bi se te teme danes obravnavalo sila pogosto, poglobljeno in brez priročniškozaslužkarskih interesov, katerih cilj je ustvariti kult Srečneža, ki bi rad vesoljni svet naučil, kako do te sreče priti. Vse to so pasti, v katere se lahko ujame takšnim temam namenjen premislek, pasti, ki se jim *Dvojni presledek* uspešno izogne.

Avtor zavzema različne položaje, postavi se celo v vlogo Boga (v eseju *Izgubljeni raj*) ali dalajlame (*En dan v življenju dalajlame*), preskakuje z misli na misel, a vendar po številnih zavojih ves čas razvija rdečo nit, ki ustvari zanimivo idejno tkanino.

Tudi kjer se zdi, da je na delu sesuvanje temeljev lastnih stališč, je to zgolj zato, da se iz srečanja nasprotij izcimi nekaj novega. In če bi zoprni bralec (literarne kritike se pač pogosto uvršča v to neprijetno kategorijo) vendarle občasno pomislil, da je avtorja zalotil pri neprevidnosti, se kaj kmalu izkaže, da se je pač prenačlil. Če bi se recimo podstopil negotovati, kako je lahko "staranje transformacija občutka večnosti v občutek minevanja", ko pa vendar večnost ne more postati del človekovega horizonta občutij, ga avtor že po nekaj stavkih pomiri, češ, saj vem, da se človek ne more enako zavedati večnosti kot časa, a se nikamor ne mudi in tudi ni potrebe, da bi povedali vse naenkrat. Pintaričeva izvajanja so pravzaprav neprekinjeni večgovor, tudi kadar so formalno gledano zastavljena povsem monološko. Pri tem se nemara ni povsem nesmiselno vprašati, kakšna je sploh narava relacij in posledične strukture govora, če se človek pogovarja sam s sabo – je to monolog ali dialog? Verjetno je to do neke mere odvisno od stopnje osebnostne razcepljenosti in avtonomnosti posameznih glasov, pri čemer je treba reči, da avtor različne vidike, predstave in njihove vsakokratne nosilce preigrava izjemno spretno. Nima namreč ambicije, da bi nam predstavil neko izgotovljeno in v enovito celoto oblikovano misel, temveč nam v motrenje ponudi samo ogrodje razmisleka z vsemi hipnimi

pobliski in celo občasnim iskanjem ustreznega izraza ter brskanjem po zakladnici (in hkrati ropotarnici) spomina, da bi iz nje obudil ustrezno ime ("kako je že bilo ime sinu od tistega... še očetovega sem pozabil..."). Tako povsem drži avtorjeva ocena, po kateri je esej vedno tisto najnovejše, kar se z njim dogaja, je "pisanje na konici časa", s katerim sebi in bralcem sporoča nekaj, česar še ne ve in kar se razkriva v procesu izrekanja, v sami jezikovni artikulaciji.

Avtorju tudi ni odveč nenehno dvomiti in se posvečati razvozlanju zank lastnih domislic kot tudi splošnih predpostavk človeštva, pri čemer se pred bralcem razgrinja živo nizanje misli, včasih asociativno, spet drugič sledeče trdni logiki ali pa bolj ali manj mogočnim odtisom (velikih) ustvarjalcev zgodovine. Vsako načeto temo, četudi gre za kaj tako navidezno obrobnega, kot je igra, avtor obravnava, kot bi v rokah držal večrazsežno telo s številnimi ploskvami, nekakšen polieder iz snovi s svojevrstnim magnetizmom, ki ga potem obrača ter odkriva nove in nove pojmovne možnosti. Seveda je to povsem skladno z uveljavljeno literarnoteoretsko definicijo esejske zvrsti, ki pa jo Pintaričevi eseji vendarle ves čas presega-jo. V *Dvojni presledek* zbrana besedila so eseji v prvotnem pomenu besede, kot *essai*, torej poskus, tehtanje različnih dimenzij problema, ki je trenutno pri roki oziroma pri misli, če smo natančni.

Slog zapisov je brezhiben, mestoma v službi estetskega, drugič pretežno spoznavnega, ves čas pa poudarjeno gibkega in neposrednega jezikovnega izraza. Pintarič je izjemno natančen, a hkrati igriv mislec, ki mu govorica predstavlja *hišo biti*, bi lahko rekli, zato se spušča tudi v etimologijo besed in jezikovne ter fonetične igre.

Zdrsi v doživeti (pol)premi govor in občasno poseganje po pogovornih formulacijah (predvsem v drugem, dialoškem delu) služijo ustvarjanju primerne vzdušja za pregibanje in gnetenje določene snovi. Pretkana, zbadljiva duhovitost in celo parodičnost izražata distanco do morebitnih dokončnih sodb ter prepričanje, da se je ob takšni igri, kot je življenje, nesmiselno jemati preveč resno. Smrtno resni smo tako in tako od rojstva, saj je smrt edina gotova resnica, o ostalem je treba še razmisliti, pa vendar ni potrebe, da bi razmišljali z mračnim pogledom.